



Kunnskapsdepartementet

Strategi

Panorama

Strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika (2016–2020)



Panorama

Strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika (2016–2020)

Oktober 2015

Innholdsfortegnelse

Forord	5
DEL I	7
1. Formålet med strategien	8
2. Overordnede prioriteringer	9
3. Tiltak.....	11
4. Evaluering.....	14
DEL II	15
5. Brasil	16
6. India	18
7. Japan	20
8. Kina	22
9. Russland	24
10. Sør-Afrika.....	28
Oversikt over sentrale aktører	30
Oversikt over relevante dokumenter	32

Forord

Verden investerer mer i utvikling av ny kunnskap enn noensinne. En økende del av disse investeringene skjer andre steder enn i Norges tradisjonelt viktigste samarbeidsland i Europa og Nord-Amerika. Flere folkerike stater, særlig i Asia, satser systematisk på utdanning og forskning som ledd i nasjonale vekststrategier.

Endringene som finner sted globalt betyr at samarbeid med andre land på andre kontinenter vil bli viktigere for å videreutvikle det norske kunnskapsfunnet.

Denne strategien skal tilrettelegge for et mer målrettet høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika frem mot 2020.

Disse landene står til sammen for en stor og økende andel av verdens kunnskapsproduksjon. Tilgang på denne kunnskapen er en viktig forutsetning for å nå regjeringens mål om å styrke Norges konkurransekraft og innovasjonsevne, finne gode løsninger på globale samfunnsutfordringer og utvikle flere fremragende fagmiljøer i Norge.

Jeg er opptatt av at flere norske studenter og forskere orienterer seg mot disse landene i årene som kommer. Jeg er overbevist om at dette gir et stort personlig utbytte for dem det gjelder, samtidig som det er en langsiktig investering i videreutviklingen av Norge som kunnskapsnasjon.

Store geografiske avstander, språk, kulturforskjeller og ukjente systemer kan være krevende når samarbeid skal etableres. Likevel har flere norske institusjoner og fagmiljøer allerede etablert god kontakt med partnere i Brasil, India, Japan, Kina, Russland eller Sør-Afrika. Andre har planer om å gjøre det samme.

Regjeringen ønsker med denne strategien å legge til rette for et mer helhetlig og langsiktig samarbeid med disse seks landene innen høyere utdanning og forskning, med sikte på mer samarbeid av høy kvalitet på områder av særlig interesse for Norge.

For å få til dette kreves engasjement og innsats, både fra studenter, enkeltforskere, institusjoner og myndigheter. Jeg håper denne strategien vil inspirere til dette.



Foto: Marte Garmann

A handwritten signature in blue ink, which appears to read 'Torbjørn Røe Isaksen'. The signature is fluid and cursive, written on a white background.

Torbjørn Røe Isaksen
kunnskapsminister

DEL I



1. Formålet med strategien

De seks landene som omfattes av denne strategien er svært forskjellige, og forutsetningene for å etablere et langsiktig høyere utdannings- og forskningssamarbeid varierer fra land til land. Hvilke interesser som ligger til grunn for Norges bilaterale relasjoner med hvert enkelt land varierer også. Felles for de alle er at deres utvikling av ny kunnskap har økende betydning for verden og for Norge.

Kina og India spiller en sentral rolle regionalt og globalt, og blir i kraft av størrelse og tyngde viktigere også for Norge. Som et stort og folkerikt naboland vil Russland alltid ha en særlig betydning, blant annet av geopolitiske årsaker. Brasil og Japan er viktige aktører både regionalt og globalt, og nært knyttet til norsk utenriksøkonomi. Sør-Afrika spiller en særlig rolle for Afrikas utvikling og fremtidige rolle i verden.

Norske interesser på kunnskapsområdet er på den ene side knyttet til økt internasjonalisering som et virkemiddel for økt kvalitet og relevans i norsk utdanning og forskning. I tillegg vil samarbeid innen høyere utdan-

ning og forskning ofte være knyttet til andre politiske målsettinger, for eksempel ved å bygge opp under bredere utenrikspolitiske, utviklingspolitiske eller næringspolitiske interesser. Det berører derfor en rekke aktører, både på myndighets- og institusjonsnivå.

Uansett hvilke interesser som i utgangspunktet ligger til grunn for samarbeidet fra norsk side, er det et mål at aktiviteter som involverer høyere utdanning og forskning ses mer i sammenheng, med sikte på bedre ressursutnyttelse og mulige synergier.

Strategien skal bidra til dette ved å:

- tydeliggjøre overordnede prioriteringer for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med strategilandene
- introdusere tiltak rettet mot særskilte utfordringer knyttet til høyere utdannings- og forskningssamarbeid med disse landene
- gi et mer samlet bilde av forutsetninger, rammer og særlig vektlagte områder for samarbeid innen høyere utdanning og forskning med hvert enkelte land



2. Overordnede prioriteringer

Overordnede mål og prioriteringer for internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning er nedfelt i flere stortingsmeldinger, inkludert Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024* (langtidsplanen), Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* (forskningsmeldingen) og St.meld. nr. 14 (2008–2009) *Internasjonalisering av utdanning* (internasjonaliseringsmeldingen).

På denne bakgrunn legger regjeringen til grunn at høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika baseres på etablerte prinsipper knyttet til langsiktighet, institusjonell forankring og vektleggingen av kvalitet, gjensidighet og relevans. Videre legges det til grunn at samarbeidet bygger opp under følgende overordnede prioriteringer:

- **Godt samspill mellom høyere utdanningssamarbeid og forskningssamarbeid**

Regjeringen ønsker god kobling mellom internasjonalt høyere utdanningssamarbeid og forskningssamarbeid i langsiktige institusjonelle partnerskap. Koblinger mellom høyere utdanningssamarbeid og annet faglig samarbeid er viktig for økt kvalitet i utdanningen. Tidlig involvering i internasjonalt forskningssamarbeid bidrar også til at studenter lærer verdien av dette og gis mulighet til å opparbeide et internasjonalt nettverk tidlig i forskerkarrieren.

Det forventes at samarbeidsaktiviteter i høyere utdanning og fagpersonalets internasjonale samarbeid knyttes sammen der dette er mulig, for eksempel gjennom gjesteforelesninger, felles veiledning, samarbeid om pensum og studieprogrammer (fellesgrader) og student- og forskermobilitet.

- **Gode koblinger til arbeids- og næringsliv**

Regjeringen ønsker at høyere utdannings- og forskningssamarbeid skal ses i sammenheng med norsk næringslivs internasjonale virksomhet, kompetansebehov og innovasjonssatsinger.

Kunnskap og kompetanse er viktige konkurransefaktorer for norsk økonomi. For forskningsintensive/forskningsutførende bedrifter er samarbeid med sterke fagmiljøer i andre land et middel for å styrke egen kompetanse, konkurransekraft og markedsadgang. Bredere kontakt med slike miljøer er derfor viktig for å styrke Norges konkurransekraft og innovasjonsevne. Samarbeid innen høyere utdanning og forskning kan også fungere som en døråpner for

norske bedrifter inn mot kunnskapsmiljøer i vertslandet. I andre tilfeller kan næringslivssamarbeid fungere som en døråpner for norske utdannings- og forskningsmiljøer.

For norsk næringsliv representerer flere av strategilandene nye markeder for produkter og tjenester. I et globalt arbeidsmarked har det stor verdi at flere nordmenn velger studier i disse landene. Dette bidrar til landspesifikk kunnskap og internasjonale nettverk som kan ha stor verdi for norsk næringsliv.

- **God studentmobilitet**

Regjeringen ønsker at flere studenter velger studier i strategilandene. Dagens ordninger for utdanningsstøtte er blant de mest generøse i verden og gir gode muligheter for å velge studier i utlandet. Studentene får dekket livsopphold etter samme satser som i Norge. Videre utbetales det stipend og lån for reiser mellom hjem og studiested, og eventuelle skolepenger dekkes helt eller delvis ved en kombinasjon av lån og stipend. Skolepengestøtten gjenspeiler en prioritering av gradstudier på mastergradsnivå samt delstudier, som innebærer at studentene tar deler av en norsk grad ved et utenlandsk lærested.

Gratis høyere utdanning i Norge legger til rette for mobilitet av både gradsstudenter og delstudenter til norske universiteter og høyskoler. Norge mottar et betydelig antall studenter fra flere av strategilandene, i hovedsak gradsstudenter. Regjeringen ønsker å legge et grunnlag for økt studentmobilitet som inngår i et bredere institusjonssamarbeid.

Strategiske partnerskap mellom norske institusjoner og fagmiljøer i strategilandene bidrar til gjensidig mobilitet innenfor et bredere faglig samarbeid der høyere utdanning, forskning og innovasjon kan kobles på en hensiktsmessig måte. Derfor gis det også uttelling i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler for utreisende og innreisende studentmobilitet som skjer som del av avtaler med institusjoner i utlandet.

- **Godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid**

Regjeringen ønsker at ulike arenaer for internasjonalt høyere utdannings- og forskningssamarbeid ses mest mulig i sammenheng og utfyller hverandre på en god måte.

I regjeringens strategi for forsknings- og innovasjons-samarbeid med EU fra 2014 er aktiv deltakelse i det europeiske forskningsområdet (ERA) et viktig tiltak. Dette inkluderer også samarbeid med land utenfor EU/EØS. Norge deltar både i EUs arbeid med å utvikle politikk og strategier for samarbeid med land utenfor EU/EØS og i strategiske samarbeidsaktiviteter gjennom EUs Strategic Forum for International Cooperation (SFIC).

Norske institusjoner og bedrifter forventes å bruke den europeiske arenaen til å videreutvikle strategiske allianser med partnere fra tredjeland generelt og fra prioriterte samarbeidsland utenfor EU spesielt. EU-programmene Erasmus+ (utdanning) og Horisont 2020 (forskning og innovasjon) åpner for samarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika i perioden 2013-2020. Det er et mål at disse programmene utnyttes enda bedre som plattform og finansieringskilde for samarbeid med strategilandene, og at bilateralt samarbeid med sterke fagmiljøer i disse landene stimulerer til flere felles søknader og økt gjennomslag i EUs programmer. I tillegg er det et mål at de ulike arenaene utfyller hverandre, for eksempel ved at bilateralt samarbeid sikrer gode kontaktflater med

fagmiljøer i strategilandene på områder som ikke er dekket av EUs programmer, men som har høy prioritet fra norsk side.

I EUs 7. rammeprogram (2007-2013) var alle de seks strategilandene på topp 10-listen over de tredjeland Norge samarbeidet mest med på forskningsområdet. Endrede regler for finansiering av tredjelands deltakelse kan legge en demper på strategilandenes interesse for samarbeid gjennom Horisont 2020 (2014-2020). I 7. rammeprogram fikk Brasil, India, Kina, Russland og Sør-Afrika – og i noen tilfeller også Japan – dekket sine kostnader for deltakelse i prosjektsamarbeid. I Horisont 2020 må alle strategilandene, med unntak av Sør-Afrika, som hovedregel selv finansiere egen deltakelse. Regjeringen er imidlertid opptatt av at samarbeidet med disse landene videreutvikles i Horisont 2020. Det samme gjelder for Erasmus+, hvor Norge nå deltar for fullt, også i globale initiativer under programmet.

Regjeringen legger videre vekt på at det bilaterale samarbeidet ses i sammenheng med norsk deltakelse og engasjement på andre multilaterale arenaer, særlig Bologna-prosessen, UNESCO, OECD og Europarådet.

Følgende prinsipper legges til grunn for prioriteringene i det bilaterale høyere utdannings- og forskningssamarbeidet med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika:

Kvalitet. Internasjonalt samarbeid er et sentralt virkemiddel for økt kvalitet i høyere utdanning og forskning.

Relevans. Internasjonale samarbeidsaktiviteter skal være en naturlig forlengelse av nasjonale prioriteringer og bidra til å bygge opp under institusjonenes og fagmiljøenes planer og strategier.

Gjensidighet. Samarbeidet skal knyttes til områder der samarbeidspartnerne har felles interesser og kan utfylle og styrke hverandre.

Langsiktighet. Å utvikle et velfungerende internasjonalt samarbeid kan ta lang tid. Mest mulig forutsigbare og stabile rammer er avgjørende for å etablere langsiktige relasjoner som kan danne utgangspunkt for videre samarbeid etter at enkeltprosjekter eller andre tidsavgrensede aktiviteter er avsluttet.

3. Tiltak

Regjeringen ønsker å fremme et mer målrettet bilateralt høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika i perioden 2016-2020 ved å legge til rette for:

1. en langsiktig styrking av faglige kontaktflater mellom institusjoner i Norge og de seks strategilandene
2. mer systematisk kontakt og samordning på norsk side, på tvers av ulike departementers ansvarsområder
3. økt kunnskap og mer tilgjengelig informasjon om forhold som kan påvirke mulighetene for å få til et godt samarbeid innen høyere utdanning og forskning

Regjeringen vil

1. ...utvikle fleksible økonomiske virkemidler for institusjonelt samarbeid og mobilitet

- Regjeringen vil fremme høyere utdanningssamarbeid med strategilandene gjennom et program for institusjonsbasert samarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika rettet primært mot universiteter og høyskoler. Programmet vil være en videreutvikling av pilotprogrammet UTFORSK (2012-2015), som ble etablert for å støtte høyere utdanningssamarbeid knyttet til allerede etablert forskningssamarbeid med disse seks landene.

Det nye UTFORSK (2016-2020) skal være et fleksibelt samarbeidsprogram som består av flere elementer, og som favner bredt i universitets- og høyskolesektoren. Et partnerskapsprogram som støtter utdanningsaktiviteter knyttet til eksisterende forskningssamarbeid med strategilandene vil fortsatt utgjøre en viktig del. I tillegg vil UTFORSK kunne gi støtte til universiteter og høyskoler i form av prosjektmidler til aktiviteter som bygger opp under etablering av langsiktig institusjonssamarbeid med hovedvekt på høyere utdanning. Dette kan inkludere støtte til informasjonstiltak, etablering av møteplasser med mer. UTFORSK retter seg i særlig grad mot universiteter og høyskoler.

UTFORSK vil gjøre det mulig å lyse ut for eksempel partnerskaps- og prosjektmidler rettet mot enkeltland, eventuelt fellesutlysninger med aktører i samarbeidslandene, når dette vurderes som hensiktsmessig.

UTFORSK (2016-2020) vil bli forvaltet av Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) og Norges forskningsråd (Forskningsrådet).

Det legges opp til at UTFORSK får en årlig ramme på minimum 17 millioner kroner i perioden 2016-2020, forutsatt bevilgning av Stortinget i statsbudsjettet.

- Regjeringen vil fremme langsiktig institusjonelt samarbeid med strategilandene gjennom å styrke og videreutvikle partnerskapsprogrammet INTPART. I motsetning til UTFORSK retter INTPART seg mot forskningsinstitutter og andre relevante fagmiljøer i tillegg til universiteter og høyskoler. Programmet gir støtte til å etablere eller videreutvikle institusjonelt høyere utdannings- og forskningssamarbeid, nettverksaktiviteter og kunnskapsutveksling.

INTPART-programmet er utviklet av Forskningsrådet og SIU i fellesskap, og hadde sin første utlysning i 2015 med en ramme på 70 millioner kroner. Denne utlysningen omfattet de seks strategilandene, samt USA og Canada, og inngår i regjeringens satsing på utvikling av flere verdensledende fagmiljøer i Norge.

Fra 2016 vil INTPART styrkes og videreutvikles gjennom egne utlysninger rettet spesifikt mot de seks strategilandene. Utlysningene skal bygge opp under langtidsplanens overordnede mål om å utvikle flere fagmiljøer av fremragende kvalitet, gjennom støtte til videreutvikling av institusjonelt høyere utdannings- og forskningssamarbeid, nettverksaktiviteter og kunnskapsutveksling. INTPART vil bli forvaltet av SIU og Forskningsrådet.

Det tas sikte på at INTPART styrkes med en årlig ramme på minimum 13 millioner kroner i perioden 2016-2020, forutsatt bevilgning av Stortinget i statsbudsjettet. Disse midlene øremerkes utlysninger som retter seg spesifikt mot Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

- Regjeringen vil tilrettelegge for økt studentmobilitet fra Norge til blant annet Brasil, Japan, Kina og Russland gjennom bedre og mer fleksible ordninger gjennom Lånekassen til språkopplæring ved studier i ikke-engelskspråklige land.

Fra høsten 2016 åpnes det blant annet for støtte til inntil ett år med språkkurs, økt språkstipend og mulighet for å kombinere et kortere språkkurs med hovedutdanningen. Tiltakene skal stimulere flere studenter til å velge høyere utdanning i ikke-engelskspråklig land selv om de ikke kan språket godt fra før.

Det tas sikte på at tiltakene får en årlig ramme på minimum 2 millioner kroner i perioden 2016-2020, forutsatt bevilgning av Stortinget i statsbudsjettet.

2. ...tilrettelegge for bedre samordning mellom norske aktører og en styrking av utenriktjenestens innsats

- Regjeringen vil tilrettelegge for mer systematisk kontakt mellom norske aktører med sikte på en mer samordnet videreutvikling av samarbeid innen høyere utdanning og forskning med blant annet Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Kunnskapsdepartementet vil ta initiativ til etablering av et fast forum for relevante aktører på myndighets- og institusjonsnivå, inkludert Utenriksdepartementet (UD), Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) og andre berørte departementer, samt Forskningsrådet, SIU, Innovasjon Norge, NOKUT, Forskningsinstituttene fellesarena (FFA), Universitets- og høyskolerådet (UHR), Nettverk for private høyskoler (NPH), Norsk studentorganisasjon (NSO) og Association of Norwegian Students Abroad (ANSA).

Formålet med denne møteplassen er å tilrettelegge for god oppfølging av strategien, blant annet gjennom gjensidig informasjons- og erfaringsutveksling, rådgivning knyttet til konkrete spørsmål og drøfting av mulige nye initiativer som bygger opp under strategiens formål.

Det legges opp til årlige møter ledet på statssekretærnivå.

- Regjeringen vil styrke utenriktjenestens innsats for å tilrettelegge for et mer samordnet og langsiktig høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Utenriksdepartementet vil videreutvikle arbeidet med å styrke utenriktjenestens kunnskapsdiplomati og gjøre utenriksstasjonene til enda bedre og mer kvalifiserte partnere for norske aktører, både på institusjons- og myndighetsnivå. Dette inkluderer løpende arbeid med å fremme Norge som

kunnskapsnasjon, inkludert profilering av Norge som et attraktivt studie- og forskningsland.

- Regjeringen vil tilrettelegge for at SIU, Forskningsrådet og Innovasjon Norge kan videreutvikle sitt samarbeid om høyere utdanning, forskning og næringsfremme/innovasjon med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Forskningsrådet, SIU og Innovasjon Norge vil ha et felles ansvar for operasjonalisering av tiltak og aktiviteter som knytter sammen høyere utdanning, forskning og næringsliv, og for å vurdere hvilke tiltak og samarbeidsformer som er mest aktuelle i hvert enkelt land. Det operative samarbeidet kan ta ulik form i ulike land, og skal tilpasses lokale forhold.

3. ...tilrettelegge for økt kunnskap og mer tilgjengelig informasjon til institusjoner, fagmiljøer og studenter

- Regjeringen vil gjøre det lettere for norske institusjoner og fagmiljøer å etablere og videreutvikle sine kontaktflater med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika. Dette forutsetter et solid kunnskapsgrunnlag om ulike forhold som påvirker mulighetene til å etablere et langsiktig faglig samarbeid.

Regjeringen vil sette av midler for å følge opp det kunnskapsgrunnlaget som i de senere år er etablert om disse landenes høyere utdannings- og forskningssystemer gjennom studier og analyser knyttet blant annet til:

- høyere utdannings- og forskningssystemene i strategilandene, inkludert administrative, juridiske og praktiske forhold som kan gjøre samarbeid krevende
- andre forhold som påvirker rammebetingelsene for etablering av et langsiktig samarbeid innen høyere utdanning og forskning med de enkelte land, inkludert kulturelle, politiske og økonomiske forhold
- hva andre land gjør for å styrke sine relasjoner med de aktuelle landene innen høyere utdanning og forskning
- effekten av ulike ordninger og virkemidler som støtter bilateralt samarbeid med ulike land, med utgangspunkt i erfaringer fra Norge og andre land
- hva som kan gjøres for å tilrettelegge for økt utgående mobilitet blant norske studenter, forskere, administrativt ansatte mv.

- Regjeringen vil gjøre det lettere for norske studenter å finne informasjon om studiesteder som tilbyr utdanning av høy kvalitet blant annet i Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Kunnskapsdepartementet har høsten 2015 etablert en arbeidsgruppe som skal se på samarbeidsmodeller for mer samordnet informasjon til studenter som planlegger å ta utdanning i utlandet. Arbeidsgruppen omfatter statlige virksomheter som har et ansvar for å informere studenter om ulike forhold knyttet til studier i utlandet. Målet er at både gradsstudenter og delstudenter skal få et bedre grunnlag for å gjøre gode utdanningsvalg og velge utdanningstilbud av høy kvalitet. Norske universiteter og høyskoler er også målgruppe for arbeidsgruppens arbeid.

- Regjeringen vil gjøre eksisterende kunnskap og informasjon om høyere utdannings- og forsknings-samarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika mer tilgjengelig for ulike målgrupper.

- Kunnskapsdepartementet vil be relevante institusjoner og organisasjoner om å gjennomgå hvilken informasjon som i dag finnes, identifisere eventuelle overlapp og/eller kunnskapshull, samt komme med konkrete forslag til hvordan ulike institusjoner og organisasjoner kan samarbeide mer systematisk for sikre at ulike målgrupper får best mulig tilgang til relevant informasjon.
- Kunnskapsdepartementet vil be Forskningsrådet og SIU om å gjøre relevant data og statistikk fra programmer de selv forvalter mer tilgjengelig for institusjoner og fagmiljøer gjennom nettbaserte løsninger.
- Kunnskapsdepartementet vil be Forskningsrådet, SIU og NOKUT bruke aktuelle arenaer til systematisk kunnskapsformidling til ulike målgrupper, med sikte på spredning og utveksling av informasjon og kunnskap.



4. Evaluering

Utviklingen i samarbeidet innen høyere utdanning og forskning med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika i perioden 2016-2020 vil bli vurdert i lys av utvalgte indikatorer.

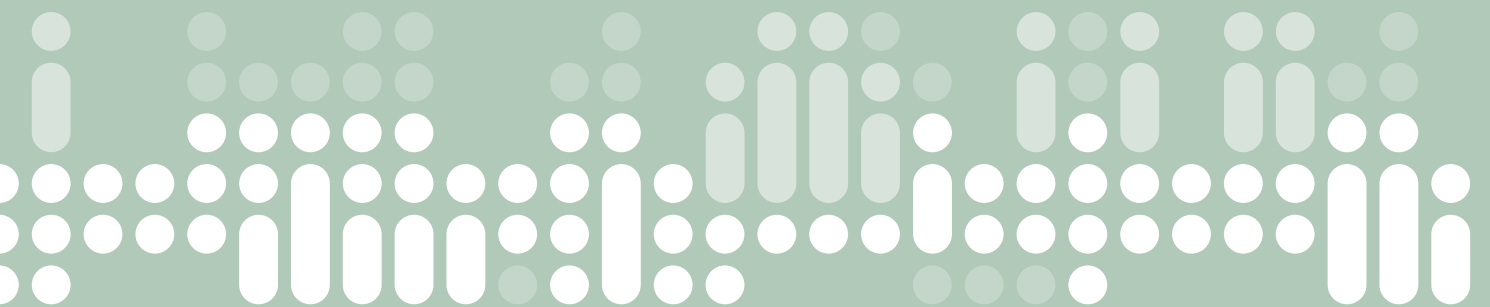
For høyere utdanningssamarbeid vil dette i første rekke gjelde:

- Utreisende gradsstudenter (*Kilde: Lånekassen*)
- Utreisende utvekslingsstudenter (*Kilde: DBH*)
- Innreisende utvekslingsstudenter fra strategilandene (*Kilde: DBH*)
- Høyere utdanningssamarbeid gjennom Erasmus+ (*Kilde: SIU*)

Utviklingen i forskningssamarbeid med de seks landene blir vurdert med utgangspunkt i følgende indikatorer:

- Forskningssamarbeid gjennom Forskningsrådets programmer/ordninger (*Kilde: Forskningsrådet*)
- Forskningssamarbeid gjennom Horisont 2020 (*Kilde: Forskningsrådet*)
- Sampublisering (*Kilde: Forskningsrådet og NIFU*)

DEL II



5. Brasil

Brasil er verdens femte største land både i areal og folketall, og er per i dag verdens sjuende største økonomi. Som BRICS- og G-20-land tilhører Brasil gruppen av globale, innflytelsesrike aktører som i økende grad ønsker å sette sitt preg på den internasjonale dagsordenen.

Brasil er Norges viktigste samarbeidsland i Latin-Amerika. Norge og Brasil har vært handelspartnere i mer enn 175 år, og de siste ti-femten årene har vært særlig ekspansive. Etter EU og USA, er Brasil i dag Norges største marked for eksport av varer og tjenester. De norske investeringene i Brasil er i stor grad dominert av olje og gass/maritim. Landet har i de senere år også vært blant de største mottakerne av norsk bistand. Amazonasfondet alene gjør Brasil til en hovedmottaker av norsk bistand.

Brasils kunnskapssektor er i stor utvikling. I de siste ti årene har landet hatt en positiv utvikling både når det gjelder FoU-investeringer, antall forskere og vitenskapelig publisering. Dette henger til dels sammen med Brasils ambisiøse planer for utvikling av egne olje- og gassressurser og av næringslivet for øvrig. For å stimulere til økt forskning har brasilianske myndigheter blant annet innført krav om at én prosent av oljeselskapers salgsinntekter skal benyttes til forskning. Halvparten av midlene skal brukes på tjenester fra academia, den øvrige halvparten kan brukes av oljeselskapet eller partnerbedrifter/leverandører. Det er et krav at FoU-aktiviteten primært utføres i Brasil. Dette gir samarbeidsmuligheter for norske forskningsinstitutter og FoU-intensive bedrifter som har virksomhet i Brasil.

Brasilianske myndigheter har også satsset systematisk på å styrke utdanningssektoren, inkludert høyere utdanning. Det mest omfattende og profilerte tiltaket for økt internasjonalisering av høyere utdanning er det ambisiøse mobilitetsprogrammet Science without Borders (SwB).

Kunnskapssamarbeid står sentralt i den norske Brasilstrategien fra 2011. Strategien legger vekt på at samarbeid innen høyere utdanning og forskning er viktig både i seg selv og for å bygge opp under andre satsningsområder i strategien, knyttet til næringslivssamarbeid, handel og investeringer, klima, miljø og bærekraftig utvikling og globale utfordringer.

Norge og Brasil inngikk i 2008 en intensjonsavtale (Memorandum of Understanding – MoU) på myndighetsnivå om samarbeid innen vitenskap og teknologi. Denne ble fornyet i 2012. I tillegg er det inngått egne MoU-er som åpner for forskningssamarbeid innen akvakultur

(2009) og olje og gass (2013). Forskningsrådet gjennomgår i *Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med Brasil* fra 2014 områder som vurderes som særlig aktuelle for en videreutvikling av samarbeidet i årene som kommer.

Etter at Norges forskningsråd i 2014 inngikk egne samarbeidsavtaler med Brasils føderale forskningsråd (CNPq) og innovasjons- og forskningsbyrå (FINEP), ligger forholdene godt til rette for å etablere et mer formalisert, langsiktig bilateralt forskningssamarbeid med Brasil.

Innen høyere utdanning inngikk Norge og Brasil en intensjonsavtale på myndighetsnivå i 2008, som ble fornyet i 2012. Samme år inngikk Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) en avtale med sin brasilianske søsterorganisasjon CAPES med sikte på styrket samarbeid innen høyere utdanning. Avtalen har ført til økt samarbeid på institusjonsnivå, blant annet gjennom felles utlysninger. I tillegg har avtalen åpnet for samarbeid gjennom det brasilianske programmet Science without Borders (SwB), som siden 2013 har bidratt til en markant økning i antall brasilianske studenter i Norge.

De overordnede prioriteringene knyttet til godt samspill mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid, gode koblinger til arbeids- og næringsliv, god studentmobilitet og godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid gjelder for alt internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. For videre samarbeid med Brasil i perioden 2016-2020 vil det være særlig viktig å:

- fornye gjeldende MoU-er med Brasil innen høyere utdanning og forskning
- etablere gode kanaler for mer regelmessig og koordinert myndighetsdialog med Brasil om videre oppfølging av gjeldende MoU-er om samarbeid innen høyere utdanning og forskning
- tilrettelegge for økt gjensidig studentutveksling mellom norske og brasilianske institusjoner som et ledd i videreutviklingen av et bredere institusjonelt samarbeid
- tilrettelegge for bedre koblinger mellom høyere utdanning og arbeids- og næringsliv
- videreutvikle dagens forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for norske fagmiljøer og institusjoner med særlig vekt på tematiske områder fremhevet i Forskningsrådets veikart for Brasil (som olje og gass, fornybar energi, miljø og klima, marin (fiskeri og havbruk), bioøkonomi/mat, samfunnsvitenskap og humaniora)
- utforske muligheter for fellesutlysninger med relevante finansieringsorganer i Brasil (CAPES, CNPq, FINEP)

Avtaler og strategier

Norge og Brasil har inngått følgende myndighetsavtaler om høyere utdannings- og forskningssamarbeid:

- *Memorandum of Understanding between the Ministry of Science and Technology of the Federative Republic of Brazil and the Ministry of Education and Research of the Kingdom of Norway (2008, fornyet i 2012).*

Annex: Collaboration between the Brazilian Ministry of Science, Technology and Innovation and the Royal Norwegian Ministry of Petroleum and Energy in the field of Oil and Gas Research and Technology and Exchange of Human Resources (2013).

- *Memorandum of Understanding between the Ministry of Education and Research of the Kingdom of Norway and the Ministry of Education of the Federative Republic of Brazil (2008, fornyet i 2012).*
- *Memorandum of Understanding between the Special Secretariat of Aquaculture and Fisheries of Brazil and the Ministry of Fisheries and Coastal Affairs of Norway for cooperation on aquaculture and other areas of common interest. (2009) Brasiliansk avtalepartner inngår i dag i Ministry of Fisheries and Aquaculture, norsk avtalepartner i Nærings- og fiskeridepartementet (NFD).*

I tillegg er det utviklet en overordnet myndighetsstrategi for Norges samarbeid med Brasil, hvor høyere utdanning og forskning inngår som et sentrale samarbeidsområder:

- *Nye perspektiver på et tradisjonsrikt forhold. Regjeringens strategi for samarbeid med Brasil. Utenriksdepartementet, 2010.*

Virkemidler

De viktigste virkemidlene for å fremme forskningssamarbeid mellom Norge og andre land er nasjonale og internasjonale konkurransearenaer, i første rekke Forskningsrådets programmer og aktiviteter og EUs rammeprogram (Horisont 2020). Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) slår fast at alle satsinger skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. Brasil er et av landene som gis særlig prioritet. I tillegg lyser enkelte programmer ut øremerkede midler til samarbeid med utvalgte land.

Norsk høyere utdanning er i utgangspunktet fullfinansiert, og det er derfor etablert færre nasjonale konkurransearenaer. Internasjonale arenaer, i første rekke EUs programmer (Erasmus+), er imidlertid viktige virkemidler for økt internasjonalisering av norsk høyere utdanning, og åpner også for økt samarbeid med Brasil. Tilbudet om utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) utgjør det viktigste tiltaket for utgående studentmobilitet.

I tillegg til disse generelle tiltakene finnes det særskilte virkemidler rettet mot ett eller flere prioriterte land. Følgende programmer er av særlig betydning for å fremme høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil:

- **Latin-Amerika-programmet.** Finansiert av Utenriksdepartementet, administrert av Forskningsrådet. Omfatter flere land, men enkelte utlysninger er øremerket Brasil.
- **UTFORSK.** Finansiert av Kunnskapsdepartementet, administrert av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **INTPART.** Finansiert av Kunnskapsdepartementet, administrert av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **Støtte til språkopplæring ved studier i utlandet.** Finansiert av Kunnskapsdepartementet, administrert av Lånekassen.

Det er i tillegg etablert en egen stilling som **forsknings- og teknologiråd** ved Innovasjon Norges kontor i Rio. Stillingen samfinansieres av Innovasjon Norge og Norges forskningsråd.

6. India

Norge har gode og langvarige bilaterale relasjoner til India. Frem til 1995 var India et hovedsamarbeidsland for norsk bistand. Det tradisjonelle bistandssamarbeidet ble imidlertid avviklet i 2003. Varehandelen mellom Norge og India er i dag ikke omfattende, men norsk import av indiske tjenester vokser raskt. Dette gjør landet til en interessant faglig partner på en rekke forskningsfelt og et interessant marked for norsk kunnskapsbasert næringsliv.

India har en ung og raskt voksende befolkning og et økende behov for høyt utdannet arbeidskraft. Landet legger i egne strategier vekt på å inngå strategiske partnerskap med andre land, både bilateralt og multilateralt. Over hundre av verdens største multilaterale selskaper har lagt egne forsknings- og utviklingsavdelinger til India.

Indias kunnskapssektor er i rask utvikling. I perioden 2003-2012 ble antallet publiserte vitenskapelige artikler tredoblet. Ved siden av Kina er India dermed det landet i verden med sterkest vekst på dette området. India har om lag 32 millioner studenter i høyere utdanning og planer om å øke rekrutteringen til høyere utdanning. Innen forskning har India fagmiljøer i verdensklasse på flere områder.

Norge og India inngikk en forsknings- og teknologiavtale i 2006. Under forsknings- og teknologiavtalen er det opprettet et samarbeidsprogram (Programme of Cooperation – PoC), som identifiserer faglige samarbeidsområder. Forskningssamarbeidet med India er hovedsakelig rettet mot disiplinområdene realfag og teknologi, men også samfunnsvitenskapelige tema er dekket. Forskningsrådet gjennomgår i *Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med India* fra 2014 områder som vurderes som særlig aktuelle for en videreutvikling av samarbeidet i årene som kommer.

Styrket samarbeid om næringsrettet forskning og innovasjon er et svært aktuelt tema når det gjelder forskningssamarbeid med India. I tråd med dette er det etablert en egen stilling som spesialutsending for forsknings- og teknologisamarbeid ved Innovasjon Norges kontor i New Delhi, som blant annet tilrettelegger for at forsknings-, høyere utdannings- og nærings-samarbeidet ses mer i sammenheng.

Norge og India inngikk en intensjonsavtale (MoU) om utdanningssamarbeid i 2008. Denne ble revidert i 2014 og omfatter i dag kun høyere utdanningssamarbeid. Samarbeid innen høyere utdanning mellom norske og indiske institusjoner har hittil vært begrenset, og det er inngått få avtaler på institusjonsnivå. Samarbeidet er imidlertid under opptrapping. Det ligger en utfordring i å koble samarbeidet innen forskning og høyere utdanning fordi hoveddelen av forskningen i India skjer utenfor de høyere utdanningsinstitusjonene.

Når det gjelder studentutveksling er hovedbildet at Norge sender studenter på spesielt tilrettede opplegg, praksisopphold eller feltarbeid, mens flertallet av indiske studenter reiser til Norge for å ta hele grader.

De overordnede prioriteringene knyttet til godt samspill mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid, gode koblinger til arbeids- og næringsliv, god studentmobilitet og godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid gjelder for alt internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. For videre samarbeid med India i perioden 2016-2020 vil det være særlig viktig å:

- videreutvikle dagens forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for norske fagmiljøer og institusjoner, med særlig vekt på tematiske områder fremhevet i Forskningsrådets veikart for India (som IKT, helse, bioøkonomi, marin og havbruk, polarforskning, landbruk og energi) og i Programme of Cooperation under den bilaterale forsknings- og teknologiavtalen
- øke omfanget av høyere utdanningssamarbeid, primært koblet til etablert forskningssamarbeid
- utvikle og vedlikeholde arenaer som kan danne grunnlag for videreutvikling av samarbeid innen høyere utdanning og forskning mellom indiske og norske institusjoner
- tilrettelegge for koordinert oppfølging av forsknings- og teknologiavtalen og MoU-en om høyere utdanningssamarbeid mellom Norge og India
- øke relevans og kobling av kunnskapssamarbeid til næringslivet i tråd med nasjonale strategier
- tilrettelegge for fellesutlysninger med finansieringsorganer i India når dette vurderes som hensiktsmessig

Avtaler og strategier

Norge og India har inngått følgende myndighetsavtaler om høyere utdannings- og forskningssamarbeid:

- *Agreement between the Government of the Republic of India and the Government of Norway on Cooperation in the fields of Science and technology* (2006). Under denne avtalen er treårige suksessive samarbeidsprogrammer etablert.
- *Memorandum of Understanding between the Ministry of Education and Research of the Kingdom of Norway and the Ministry of Human Resource Development of the Republic of India on Cooperation in the Field of Higher Education* (2014).

I tillegg er det utviklet en overordnet myndighetsstrategi for Norges samarbeid med India:

- *Muligheter i mangfold. Regjeringens strategi for samarbeid mellom Norge og India*. Utenriksdepartementet, 2009.

Virkemidler

De viktigste virkemidlene for å fremme forskningssamarbeid mellom Norge og andre land er nasjonale og internasjonale konkurransearenaer, i første rekke Forskningsrådets programmer og aktiviteter og EUs rammeprogram (Horisont 2020). Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) slår fast at alle satsinger skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. India er et av landene som gis særlig prioritet. I tillegg lyser enkelte programmer ut øremerkede midler til samarbeid med utvalgte land.

Norsk høyere utdanning er i utgangspunktet fullfinansiert, og det er derfor etablert færre nasjonale konkurransearenaer. Internasjonale arenaer, i første rekke EUs programmer/Erasmus+, er imidlertid viktige virkemidler for økt internasjonalisering av norsk høyere utdanning, og åpner også for økt samarbeid med India. Tilbudet om utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) er det viktigste tiltaket for utgående studentmobilitet.

I tillegg til disse generelle tiltakene er det etablert særskilte virkemidler rettet mot ett eller flere prioriterte land. Følgende programmer er av særlig betydning for å fremme høyere utdannings- og forskningssamarbeid med India:

- **Indiaprogrammet (INDNOR)**. Program for styrket indisk-norsk forskningssamarbeid (2010-2019). Finansiert av Utenriksdepartementet, forvaltet av Forskningsrådet.
- **Indo-Norwegian Cooperation Programme in Higher Education and Research (INCP)**. Finansiert av Utenriksdepartementet, forvaltet av SIU.
- **UTFORSK**. Finansiert av Kunnskapsdepartementet, administrert av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **INTPART**. Finansiert av Kunnskapsdepartementet, administrert av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.

Det er også etablert en egen stilling som **forsknings- og teknologiråd** ved Innovasjon Norges kontor i New Dehli. Stillingen samfinansieres av Innovasjon Norge og Norges forskningsråd.

7. Japan

Japan er verdens tredje største økonomi, og den tredje største forskningsnasjonen etter USA og Kina hva gjelder vitenskapelig publisering/produksjon. Japan er en sentral politisk og økonomisk aktør både globalt og regionalt, en betydelig bistandsaktør og har også vært aktiv i internasjonalt klimaarbeid og i arbeidet med omstilling til grønn økonomi.

De bilaterale relasjonene mellom Norge og Japan er meget gode både politisk, økonomisk og innenfor handel. Japan er en sentral samhandelspartner for Norge i Asia, og et viktig marked for norsk sjømat. I tillegg er Japan et av de største markedene for norske skipsfartstjenester og et viktig marked for norsk reiselivsnæring. Norsk næringsliv har et betydelig nærvær i Japan, og landet er gjenstand for store norske investeringer, spesielt gjennom Statens Pensjonsfond – Utland (SPU). Strukturelle endringer i den japanske økonomien kan legge til rette for økt gjensidig handel og investeringer.

Japan er en etablert kunnskapsnasjon og teknologi-leverandør med høy kvalitet på forskningen, og blant de ledende nasjonene innenfor innovasjon og FoU i næringslivet. Landets andel av den globale vitenskapelige produksjon har imidlertid gått tilbake i senere år.

Det japanske utdannings- og forskningssystemet har tradisjonelt vært lite preget av internasjonalisering. I de senere årene har regjeringen imidlertid lansert flere tiltak for å fremme internasjonalisering som et middel for å oppnå vekst i økonomien og for å bidra til å løse globale utfordringer. Nyere reformer av systemet for høyere utdanning legger stor vekt på internasjonalisering. Dette innebærer blant annet at utvalgte universiteter får støtte til å utvikle sin internasjonale profil for å kunne rekruttere utenlandske studenter og lærerkrefter og fremme utgående studentmobilitet.

Japan har tradisjonelt vært et innadventt utdanningsland, og internasjonal studentmobilitet blir generelt ikke betraktet som kompetansegivende i japansk næringsliv. I de senere år har myndighetene imidlertid iverksatt reformer for å øke japansk studentmobilitet, og næringslivet uttrykker i større grad ønske om økt internasjonal kompetanse for å møte global konkurranse. Tiltakene omfatter blant annet bedre engelskundervisning i barnehager, skoler og høyere utdanningsinstitusjoner og bedre støtteordninger for studieopphold i utlandet.

Kunnskapssamarbeid utgjør en viktig del av de bilaterale relasjonene mellom Norge og Japan. En bilateral forsknings- og teknologiavtale ble inngått i 2003. Energi/

miljø, nanoteknologi/nye materialer, marin forskning og polar- og romforskning er prioriterte samarbeidsområder under avtalen. Forskningsrådet gjennomgår i *Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med Japan* fra 2014 områder som vurderes som særlig aktuelle for en videreutvikling av samarbeidet i årene som kommer.

I de senere årene er det blitt gjennomført en rekke seminarer, workshops og konferanser for å videreutvikle eksisterende samarbeid og legge til rette for nye partnerskap innenfor de prioriterte fagområdene, inkludert Japan-Norway Science Week, som i 2015 ble arrangert for tredje gang. Forskningsrådet har i samme periode styrket dialogen med sine søsterorganisasjoner i Japan, særlig Japan Science and Technology Agency (JST).

Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIU har nylig inngått et samarbeid ved Innovasjon Norges kontor i Tokyo med sikte på å se forsknings-, høyere utdannings- og nærings-samarbeid mer i sammenheng. Dette arbeidsfellesskapet ledes av en spesialutsending for forskning, teknologi og høyere utdanning ved Innovasjon Norges kontor i Tokyo.

Foreløpig er det lite høyere utdanningssamarbeid mellom Norge og Japan. Selv om flere institusjoner har inngått samarbeidsavtaler med japanske institusjoner er det få norske institusjoner som har en strategisk satsing mot Japan. Mobiliteten fra Norge til Japan er begrenset, og er i hovedsak knyttet til landspesifikke fagområder innen språk-, kultur- og samfunnsfag. Det er imidlertid en positiv tendens også innen teknisk-naturvitenskapelige fag. Kurstilbud på engelsk er foreløpig begrenset i Japan, men er under utvikling. Dette gjelder særlig de utvalgte universitetene som er gitt ekstra støtte til internasjonalisering. Det er også lav studentmobilitet fra Japan til Norge.

De overordnede prioriteringene knyttet til godt samspill mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid, gode koblinger til arbeids- og næringsliv, god studentmobilitet og godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid gjelder for alt internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. For videre samarbeid med Japan i perioden 2016-2020 vil det være særlig viktig å:

- videreutvikle dagens forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for norske fagmiljøer og institusjoner, med særlig vekt på tematiske områder fremhevet i Forskningsrådets veikart for Japan (som energi, materialer og nanoteknologi, sjømattrygghet/marin biologi, polarforskning og romforskning, helse- og velferdsforskning, samt innovasjon, næringsutvikling og kommersialisering av FoU).

- videreutvikle høyere utdanningssamarbeid, primært med utgangspunkt i etablert forskningssamarbeid
- tilrettelegge for økt gjensidig studentutveksling mellom norske og japanske institusjoner som et ledd i videreutviklingen av et bredere faglig samarbeid
- tilrettelegge for bedre koblinger mellom høyere utdanning, forskning og arbeids- og næringsliv
- tilrettelegge for økt praksismobilitet for å tilføre studenter relevant arbeidserfaring og bidra til at næringslivet kan dra nytte av markedsrelevant kompetanse
- utvikle og vedlikeholde arenaer/fora som kan danne grunnlag for videreutvikling av høyere utdannings- og forskningssamarbeid mellom japanske og norske institusjoner

Avtaler

Norge og Japan har inngått følgende myndighetsavtaler om høyere utdannings- og forskningssamarbeid:

- *Agreement between the Government of Norway and the Government of Japan on Co-operation in Science and Technology (2003).*

Virkemidler

De viktigste virkemidlene for å fremme forskningssamarbeid mellom Norge og andre land er nasjonale og internasjonale konkurransearenaer, i første rekke Forskningsrådets programmer og aktiviteter og EUs rammeprogram (Horisont 2020). Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) slår fast at alle satsinger skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. Japan er et av landene som gis særlig prioritet. I tillegg lyser enkelte programmer ut øremerkede midler til samarbeid med utvalgte land.

Norsk høyere utdanning er i utgangspunktet fullfinansiert og det er derfor etablert færre nasjonale konkurransearenaer. Internasjonale arenaer, i første rekke EUs programmer/Erasmus+, er imidlertid viktige virkemidler for økt internasjonalisering av norsk høyere utdanning, og åpner også for økt samarbeid med Japan. Tilbudet om utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) er det viktigste tiltaket for utgående studentmobilitet.

I tillegg til disse generelle tiltakene er det etablert særskilte virkemidler rettet mot ett eller flere prioriterte land. Følgende programmer er av særlig betydning for å fremme høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Japan:

- **Gjesteforskerstipender og postdoktorstipend.** Gjensidig finansiering fra Norge og Japan. Administreres av Forskningsrådet.
- **Nordområdeprogrammet.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av SIU. Japan er et av de prioriterte samarbeidslandene.
- **Stipendprogrammet for studier i nordområdene.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av SIU.
- **UTFORSK.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **INTPART.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **Støtte til språkopplæring ved studier i utlandet.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av Lånekassen.

Det er også etablert en egen stilling som **forsknings-, teknologi- og høyere utdanningsråd** ved Innovasjon Norges kontor i Tokyo. Stillingen samfinansieres av Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIU.

8. Kina

Norge var et av de første landene til å anerkjenne Folkerepublikken Kina i januar 1950. Etter at Kinas åpnings- og reformperiode skjøt fart fra slutten av 1970-tallet har det utviklet seg et bredt bilateralt samarbeid innen svært mange felt, inkludert høyere utdanning og forskning. Tildelingen av Nobels Fredspris til Liu Xiaobo i 2010 har fått konsekvenser for det bilaterale forholdet. Å reetablere et godt politisk forhold til Kina er en prioritert oppgave for regjeringen.

Kinas kunnskapssektor er i rask utvikling og består i dag av 2500 nasjonale universiteter og høyskoler og over hundre forskningsinstitutter tilknyttet China Academy of Science, samt flere forskningsinstitutter tilknyttet andre akademier og sektordepartementer. I tillegg har Kina store og aktive provinser som forvalter om lag halvparten av alle offentlige midler til forskning, teknologiutvikling og innovasjon. Provinsene har også egne akademier, institutter og forskningsentre. Kina har vært verdens største utdanningsland siden 2004. Flere av de store universitetene og forskningsinstituttene befinner seg i det internasjonale toppsjiktet.

Norge og Kina inngikk i 2008 en avtale om forsknings- og teknologisamarbeid. Prioriterte samarbeidsområder under denne avtalen er klimavennlig energi, miljø, klima/polar/is og velferd/den nordiske modellen. Forskningssamarbeidet dekker imidlertid et bredt spekter av tematiske og teknologiske områder. Forskningsrådet gjennomgår i *Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med Kina* fra 2014 områder som vurderes som særlig aktuelle for en videreutvikling av samarbeidet i årene som kommer.

Norge og Kina inngikk i 2008 også en Memorandum of Understanding (MoU) om høyere utdanningssamarbeid. Mange eksisterende samarbeidsrelasjoner mellom norske og kinesiske institusjoner har forskning som utgangspunkt. Disse relasjonene har blant annet bidratt

til en betydelig mobilitet av kinesiske doktorgradskandidater til Norge. Det finnes imidlertid også veletablerte utdanningssamarbeid, spesielt knyttet til språkstudier.

Fra kinesisk side er det stor interesse for studier i Norge, og det er et stort antall kinesiske studenter ved norske institusjoner. Selv om Kina i utgangspunktet vurderes som et interessant land for norske studenter, er det i dag få nordmenn som velger studier i Kina. Norske delstudenter følger som regel engelskspråklige tilbud som er spesielt tilrettelagt for utenlandske studenter eller de er på feltarbeid. Noen tar også gradsstudier på kinesisk.

De overordnede prioriteringene knyttet til godt samspill mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid, gode koblinger til arbeids- og næringsliv, god studentmobilitet og godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid gjelder for alt internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. For videre samarbeid med Kina i perioden 2016-2020 vil det være særlig viktig å:

- styrke kontakt på myndighetsnivå om oppfølging av gjeldende avtaler om samarbeid innen høyere utdanning og forskning
- videreutvikle dagens forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for norske fagmiljøer og institusjoner, med særlig vekt på tematiske områder fremhevet i Forskningsrådets veikart for Kina (som klima, miljø og miljøteknologi, energi, havbruk, landbruk, polarforskning samt samfunnsfag og humaniora)
- tilrettelegge for økt gjensidig studentutveksling mellom norske og kinesiske institusjoner som et ledd i videreutviklingen av et bredere faglig samarbeid
- utnytte muligheter for samarbeid med relevante kinesiske fagmiljøer og institusjoner gjennom multilaterale arenaer, med særlig vekt på EU-programmene Horisont 2020 og Erasmus+

Avtaler og strategier

Norge og Kina har inngått følgende myndighetsavtaler om høyere utdannings- og forskningssamarbeid:

- *Agreement between the Government of the Kingdom of Norway and the Government of the People's Republic of China on Cooperation in the fields of Science and Technology* (2008).
- *Memorandum of Understanding on Cooperation in Education of the People's Republic of China and the Ministry of Education and Research of the Kingdom of Norway* (2008).

Virkemidler

De viktigste virkemidlene for å fremme forskningssamarbeid mellom Norge og andre land er nasjonale og internasjonale konkurransearenaer, i første rekke Forskningsrådets programmer og aktiviteter, og EUs rammeprogram (Horisont 2020). Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) slår fast at alle satsinger skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. Kina er et av landene som gis særlig prioritet. I tillegg lyser enkelte programmer ut øremerkede midler til samarbeid med utvalgte land.

Norsk høyere utdanning er i utgangspunktet fullfinansiert, og det er derfor etablert færre nasjonale konkurransearenaer. Internasjonale arenaer, i første rekke EUs rammeprogram (Erasmus+), er imidlertid viktige virkemidler for økt internasjonalisering av norsk høyere utdanning, og åpner også for økt samarbeid med Kina. Tilbudet om utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) er det viktigste tiltaket for utgående studentmobilitet.

I tillegg til disse generelle tiltakene er det etablert særskilte virkemidler rettet mot ett eller flere prioriterte land. Følgende programmer er av særlig betydning for å fremme høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Kina:

- **CHINOR.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av Forskningsrådet.
- **Utvekslingsprogram.** Samarbeid mellom China Scholarship Council (CSC) og Forskningsrådet.
- **Program for forskerutveksling.** Samarbeid mellom National Natural Science Foundation of China (NSFC) og Forskningsrådet.
- **Nordområdeprogrammet.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av SIU. Kina er et av de prioriterte samarbeidslandene.
- **UTFORSK.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **INTPART.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **Støtte til språkopplæring ved studier i utlandet.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av Lånekassen.

Det er også etablert en egen stilling som **spesialutsending for forskning og høyere utdanning** ved Norges ambassade i Beijing. Stillingen er finansiert av Kunnskapsdepartementet.

9. Russland

Det er etablert mange gode samarbeidsrelasjoner mellom norske og russiske institusjoner innen høyere utdanning og forskning. Samarbeidet skjøt særlig fart i løpet av 1990-tallet, da Russland i økende grad åpnet for internasjonalt samarbeid. Russlands ulovlige annekasjon av Krim i 2014 og landets vedvarende destabilisering av Øst-Ukraina har endret forholdet mellom Russland og andre land, inkludert Norge. Restriktive tiltak og redusert politisk kontakt er konsekvenser av Russlands brudd på folkeretten.

Norges reaksjoner forhindrer likevel ikke en videreføring av det bilaterale samarbeidet på mange områder av interesse for Norge, som for eksempel miljø, atom-sikkerhet og fiskeriforvaltning. I tillegg videreføres mellomfolkelig og regionalt samarbeid så langt det er mulig. Kunnskapssamarbeid inngår som et viktig element på flere samarbeidsområder.

Russland har i utgangspunktet et stort potensial for kunnskapssamarbeid basert på høy kvalitet og relevans. Den politiske utviklingen i Russland kan imidlertid sette mulighetene for et godt samarbeid innen høyere utdanning og forskning under press. Rommet for kritisk ytring innsnevres og det settes skranker for fritt akademisk samarbeid med utenlandske aktører. Like fullt er det i norsk interesse å søke en videreføring av kunnskapssamarbeidet med Russland som et stort og viktig naboland, både for å støtte opp om viktige russiske kunnskapsmiljøer og for å ivareta norske interesser på området.

Norske interesser innen høyere utdanning og forskning er i stor grad knyttet til det sirkumpolare arktissamarbeidet og til næringsvirksomhet og ressurs- og miljøforvaltning i nord. I tillegg kommer et generelt behov for samfunnsfaglig og annen kunnskap om Russland og aktiviteter som styrker folk-til-folk-samarbeidet.

Arktis og Nordområdene har stor strategisk betydning både globalt og for Norge. Høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Russland må ses i nær sammenheng med regjeringens nordområdepolitikk. Denne legger blant annet vekt på at Norge både har et behov for og et ansvar for å fremskaffe kunnskap om nordområdene. Det forutsetter et bredt internasjonalt samarbeid. I denne sammenheng står samarbeidet med Russland sentralt.

Behovet for samarbeid og felles løsninger når det gjelder blant annet naturressurser og miljøvern krever et felles kunnskapsgrunnlag, etablerte kontaktnett og et fungerende samarbeidsklima. Slike kontakter har også overføringsverdi til internasjonalt kunnskapssamarbeid i Antarktis.

Russland har lange tradisjoner innen vitenskap og utdanning, mange sentre for fremragende forskning og et solid internasjonalt omdømme på viktige vitenskapsområder. Landet har særlig sterke forskningsmiljøer innen marin forskning, klima- og polarforskning, kjernefysikk og romforskning. I tillegg har Russland en ledende posisjon innenfor utøvende kunstutdanning, blant annet innen musikk, ballett og teater.

Russiske forskere publiserer i stor grad på russisk. Det gjør forskningen mindre tilgjengelig internasjonalt og bidrar til å gjøre Russland mindre synlig som vitenskapsnasjon utad. Landet er imidlertid en aktiv deltaker i EUs forskningssamarbeid og den viktigste internasjonale partneren innen forskning og utvikling både for EU og for assosierte land til EU. Samarbeidet er forankret i en egen avtale mellom EU og Russland, fornyet i 2014.

Russland er i ferd med å gjennomføre en større omorganisering av sitt nasjonale forskningssystem. Dette omfatter blant annet etablering av nye strategiske forskningsfond og en sterkere vektlegging av internasjonalt samarbeid. Omleggingen kan i en overgangsperiode gjøre det utfordrende for norske aktører å finne frem til relevante samarbeidspartnere, men åpner på sikt for tilrettelegging av et mer målrettet og langsiktig faglig samarbeid på områder av særskilt interesse for Norge.

Russland har deltatt i Bologna-prosessen siden 2001, og har innført en rekke tiltak for å integrere russisk høyere utdanning i det europeiske utdanningsområdet. I de senere år har det vært gjennomført store reformer med sikte på økt kvalitet og utvikling av flere verdensledende institusjoner. Internasjonalt samarbeid er vektlagt som et viktig virkemiddel for å nå disse målene. Reformene har bl.a. resultert i fusjoner og opprettelse av føderale universiteter og såkalte forskningsuniversiteter med særlige fullmakter og finansiering.

Norsk-russisk forskningssamarbeid har lange tradisjoner, knyttet blant annet til fiskeriforvaltning i Barentshavet, samt innen miljø, klima og ressurskartlegging i de nordlige havområdene. Samarbeidet er sterkest utviklet innen matematikk, naturvitenskap og teknologi, med særlig vekt på marin, arktisk og antarktisk forskning. Russiske forskere har høy grad av spesialisering og kompetanse på en rekke områder som er viktige for Norge, og Russland er det tredjelandet Norge samarbeider mest med gjennom EUs 7. rammeprogram for forskning.

Norge og Russland er høsten 2015 i ferd med ferdigstille en fornyet avtale om bilateralt samarbeid innen forskning og teknologi. Denne avtalen vil ligge til grunn for en videreutvikling av samarbeidet i årene som kommer. Norges forskningsråd gjennomgår i *Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med Russland* fra 2014 områder som vurderes som særlig aktuelle for videreutvikling i årene som kommer.

Forskningsrådet har samarbeidsavtaler og felles utlysninger med to av de russiske forskningsfondene – Russian Foundation for Basic Research (FBR) og Russian Foundation for Humanities (RFH).

Når det gjelder høyere utdanningssamarbeid signerte Norge og Russland en intensjonsavtale (MoU) på myndighetsnivå i 2010. Det foregår i dag et forholdsvis omfattende utdanningssamarbeid mellom norske og russiske institusjoner. Selv om Russland deltar i Bologna-prosessen, er samarbeidet i noen grad preget av strukturelle utfordringer, knyttet blant annet til gjensidig godkjenning og innpassing av studier og grader, særlig på ph.d.-nivå. I tillegg er det på russisk side fremdeles få studietilbud på engelsk.

Fra norsk side er det etablert flere virkemidler for å fremme bilateralt høyere utdanningssamarbeid. Disse retter seg særlig mot studentmobilitet og samarbeid

mellom høyere utdanningsinstitusjoner og inkluderer stadig flere institusjoner, både på norsk og russisk side.

Mange russere kommer til Norge for å studere. Tallene over norske studenter som velger å studere i Russland er imidlertid lave. De som reiser ut, studerer i første rekke russisk språk, kultur og samfunn.

De overordnede prioriteringene knyttet til godt samspill mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid, gode koblinger til arbeids- og næringsliv, god studentmobilitet og godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid gjelder for alt internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. For videre samarbeid med Russland i perioden 2016-2020 vil det være særlig viktig å:

- videreføre de gode samarbeidsrelasjonene som er etablert innen høyere utdanning og forskning som et ledd i Norges langsiktige nordområdepolitikk og i forholdet til Russland generelt
- videreføre forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for norske fagmiljøer og institusjoner med særlig vekt på tematiske områder fremhevet i Forskningsrådets veikart for Russland (som polar, marin, petroleum, samfunn og humaniora, helse, kjernefysikk, romforskning, nanoteknologi, akvakultur og marin teknologi)
- tilrettelegge for god gjensidig utveksling av studenter, forskere og administrativt ansatte som et ledd i det faglige samarbeidet mellom norske og russiske institusjoner.
- utnytte muligheter for samarbeid med relevante russiske fagmiljøer og institusjoner gjennom multilaterale arenaer, med særlig vekt på Horisont 2020 og Erasmus+
- bruke Bologna-prosessen for å bedre rammevilkårene for høyere utdanningssamarbeid med Russland

Avtaler, strategier og stortingsmeldinger

Norge og Russland har inngått følgende myndighetsavtaler om høyere utdannings- og forskningssamarbeid:

- *Avtale mellom Kunnskapsdepartementet i Kongeriket Norge og Utdannings- og vitenskapsministeriet i Den Russiske Føderasjon om utdanningssamarbeid* (2010).
- Norge og Russland er høsten 2015 i ferd med ferdigstille en fornyet avtale om bilateralt samarbeid innen forskning og teknologi.

Overordnet politikk for samarbeid med bl.a. Russland i nordområdene er nedfelt i følgende stortingsmelding, hvor kunnskapssamarbeid inngår som et sentralt element:

Nordområdene. Visjon og virkemidler. Meld. St. 7 (2011-2012) ("nordområdemeldingen").

Forskningsrådet har utviklet en egen strategi for forskningssamarbeidet med Russland i nordområdene.

Norge- Russland. Forskning og samarbeid i nordområdene (2012).

Virkemidler

De viktigste virkemidlene for å fremme forskningssamarbeid mellom Norge og andre land er nasjonale og internasjonale konkurransearenaer, i første rekke Forskningsrådets programmer og aktiviteter og EUs rammeprogram (Horisont 2020). Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) slår fast at alle satsinger skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. Russland er et av landene som gis særlig prioritet. I tillegg lyser enkelte programmer ut øremerkede midler til samarbeid med utvalgte land.

Norsk høyere utdanning er i utgangspunktet fullfinansiert, og det er derfor etablert færre nasjonale konkurransearenaer. Internasjonale arenaer, i første rekke EUs programmer/Erasmus+, er imidlertid viktige virkemidler for økt internasjonalisering av norsk høyere utdanning, og åpner også for økt samarbeid med Russland. Tilbudet om utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) er det viktigste tiltaket for utgående studentmobilitet.

I tillegg til disse generelle tiltakene er det etablert særskilte virkemidler rettet mot ett eller flere prioriterte land. Følgende programmer er av særlig betydning for å fremme høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Russland:

- **NORRUSS.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av Forskningsrådet.
- **Samarbeidsprogrammet med Russland.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av SIU.
- **Stipendordningen under avtale mellom Norge og Russland om utdanningssamarbeid.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU.
- **Nordområdeprogrammet.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av SIU. Russland er et av de prioriterte samarbeidslandene.
- **Stipendprogram for studier i nordområdene.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av SIU.
- **Barentsplus.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av UiT – Norges arktiske universitet.
- **North2North.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av University of the Arctic.

- **UTFORSK.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **INTPART.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **Støtte til skolepenger og språkundervisning ved studier i utlandet.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av Lånekassen.

Det er også etablert en egen stilling **som spesialutsending for teknologi, forskning og høyere utdanning** ved Norges ambassade i Moskva. Stillingen er samfinansiert av Kunnskapsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet.



10. Sør-Afrika

Sør-Afrika er Norges viktigste strategiske partner i Afrika. Landet er en ledende økonomi på det afrikanske kontinent, med tunge råvarebaserte næringer og en sterk servicesektor. Sør-Afrika er også et viktig brohode inn mot andre land i regionen. Dette gjør landet til en relevant partner både for norske forskningsmiljøer og norsk næringsliv.

Næringslivsrelasjonene mellom Norge og Sør-Afrika er fortsatt av beskjedent omfang, til tross for visse likheter mellom landenes økonomi. Norske bedrifter etablerer seg imidlertid i økende grad i landet.

Sør-Afrika er en aktiv deltaker i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid, og et av de tredjeland som fortsatt vil få finansiert sin deltakelse i Horisont 2020. Sør-Afrika ble medlem av det europeiske innovasjonsnettverket EUREKA i 2014. Sørafrikanske forskere samarbeider mer med utenlandske forskere og publiserer flere felles artikler med forskere fra andre land enn verdensgjennomsnittet. Sør-Afrika har de siste årene også ligget over gjennomsnittet når det gjelder sitering.

Det meste av forskningen i Sør-Afrika foregår ved universitetene. Nesten alle de ledende universitetene på det afrikanske kontinent ligger i Sør-Afrika, og noen av dem rangeres i verdensklasse.

Forskningssamarbeidet mellom Norge og Sør-Afrika har vært i jevn vekst, særlig det siste tiåret. En forsknings- og teknologiavtale på myndighetsnivå ble inngått i 2002. Samme år ble det etablert et eget samarbeidsprogram for bilateralt forskningssamarbeid, administrert på forskningsrådsnivå i begge land og videreført i en ny fase frem til 2011. Prioriterte tematiske områder under de to første samarbeidsprogrammene innbefattet medisin og helse, HIV/AIDS, IKT, miljø, kommunikasjon og sosial endring, utdanning og energi. Samtidig åpnet de også for samarbeid innen andre områder, inkludert blant annet arkeologi.

I 2013 ble det etablert et nytt bilateralt program for samarbeid om forskning innen klima, miljø og ren energi. Dette løper frem til 2017, og administreres av Forskningsrådet og Sør-Afrikas National Research Foundation i fellesskap.

Forskningsrådet gjennomgår i *Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med Sør-Afrika* fra 2014 forsknings- og innovasjonsområder som vurderes som særlig aktuelle for en videreutvikling av samarbeidet med Sør-Afrika i årene som kommer.

Samarbeid med Sør-Afrika innen høyere utdanning har i stor grad vært knyttet til programmer som har vektlagt kapasitetsbygging i Sør-Afrika. Bredden og omfanget av det eksisterende forskningssamarbeidet utgjør imidlertid et potensial for økt gjensidig samarbeid også innen høyere utdanning.

Det er god studentmobilitet fra Norge til Sør-Afrika. Mobiliteten fra Sør-Afrika til Norge er imidlertid svært lav. Dette skyldes blant annet at sørafrikanske institusjoner i liten grad ønsker å sende sine beste studenter til utlandet på hele grader. Det er imidlertid interesse for å øke utvekslingsmobiliteten ut av landet. Det er også stor interesse fra sørafrikansk side for å utvikle felles studieprogrammer på master- og ph.d.-nivå.

De overordnede prioriteringene knyttet til godt samspill mellom høyere utdannings- og forskningssamarbeid, gode koblinger til arbeids- og næringsliv, god studentmobilitet og godt samspill mellom bilateralt og multilateralt samarbeid gjelder for alt internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. For videre samarbeid med Sør-Afrika i perioden 2016-2020 vil det være særlig viktig å:

- videreutvikle dagens forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for norske fagmiljøer og institusjoner, med særlig vekt på tematiske områder fremhevet i Forskningsrådets veikart for Sør-Afrika (som klima og miljø, medisin og helse, marin og akvatisk forskning, maritim sektor, bioteknologi, polar- og romforskning, freds- og konfliktforskning, samt utviklingsforskning)
- styrke næringsrettet forskningssamarbeid
- øke omfanget av høyere utdanningssamarbeid, primært koblet til etablert forskningssamarbeid
- tilrettelegge for bedre koblinger mellom høyere utdanning og arbeids- og næringsliv.
- tilrettelegge for økt gjensidig studentutveksling mellom norske og sørafrikanske institusjoner som et ledd i videreutviklingen av et bredere institusjonelt samarbeid

Avtaler

Norge og Sør-Afrika har inngått følgende myndighetsavtaler om høyere utdannings- og/eller forsknings-samarbeid:

- *Avtale mellom kongeriket Norges regjering og republikken Sør-Afrikas regjering om vitenskapelig og teknologisk samarbeid (2002).*
- *South Africa – Norway Research Co-operation on Climate, the Environment and Clean Energy (SANCOOP) (2013).* Avtalepartner Norge: Utenriksdepartementet. Avtalepartner Sør-Afrika: Departement of Science and Technology.

Virkemidler

De viktigste virkemidlene for å fremme forskningssamarbeid mellom Norge og andre land er nasjonale og internasjonale konkurransearenaer, i første rekke Forskningsrådets programmer og aktiviteter og EUs rammeprogram (Horisont 2020). Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) slår fast at alle satsinger skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. Sør-Afrika er et av landene som gis særlig prioritet. I tillegg lyser enkelte programmer ut øremerkede midler til samarbeid med utvalgte land.

Norsk høyere utdanning er i utgangspunktet fullfinansiert, og det er derfor etablert færre nasjonale konkurransearenaer. Internasjonale arenaer, i første rekke EUs programmer/Erasmus+, er imidlertid viktige virkemidler for økt internasjonalisering av norsk høyere utdanning, og åpner også for økt samarbeid med Sør-Afrika. Tilbudet om utdanningsstøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) er det viktigste tiltaket for utgående studentmobilitet.

I tillegg til disse generelle tiltakene er det etablert særskilte virkemidler rettet mot ett eller flere prioriterte land. Følgende programmer er av særlig betydning for å fremme høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Sør-Afrika:

- **SANCOOP.** Finansieres av Utenriksdepartementet, administreres av Forskningsrådet.
- **UTFORSK.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.
- **INTPART.** Finansieres av Kunnskapsdepartementet, administreres av SIU og Forskningsrådet i fellesskap.

Høsten 2015 ble det utlyst en ny stilling som **forsknings- og teknologiråd** ved Innovasjon Norges kontor i Pretoria. Stillingen samfinansieres av Innovasjon Norge og Norges forskningsråd.

Aktører

Høyere utdannings- og forskningssamarbeid involverer en rekke aktører, både på institusjons- og myndighetsnivå.

Universiteter og høyskoler. Norske institusjoner er aktive deltakere i internasjonalt høyere utdannings- og forskningssamarbeid og gjør egne strategiske prioriteringer i det internasjonale samarbeidet i tråd med sin profil. Mange har ett eller flere av strategilandene som satsingsområder og har inngått avtaler om samarbeid innen høyere utdanning og/eller forskning med partnere i disse landene.

Forskningsinstitutter og forskningsutførende bedrifter. Norske forskningsinstitutter og forskningsutførende bedrifter deltar aktivt i internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning, ut fra egne strategiske prioriteringer og faglig profil. For mange inkluderer dette samarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Helseforetakene. De regionale helseforetakene har et lovpålagt ansvar for forskning, og flere helseforetak tar aktivt del i internasjonalt samarbeid. Dette omfatter også forskningssamarbeid med fagmiljøer i strategilandene.

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) er et kompetansesenter for internasjonalisering av utdanning og skal bidra til å øke kunnskapsgrunnet på internasjonalt nivå i samsvar med politikken på området. SIU skal samarbeide med og yte service og kompetanse til utdanningsinstitusjoner og utdanningsmyndigheter.

SIU skal fremme internasjonalisering, interkulturell dialog, utviklingssamarbeid og internasjonal mobilitet på alle utdanningsnivåer og samordne innsatsen på nasjonalt nivå i samsvar med politikken på området. SIU er det nasjonale programkontoret for internasjonalt utdannings-samarbeid og forvalter programmer og tiltak på vegne av Kunnskapsdepartementet og andre aktører. SIU innehar videre det nasjonale mandatet for profilering av Norge som samarbeids- og studieland overfor internasjonale institusjoner og studenter.

SIU har de siste årene opparbeidet seg bred kompetanse om Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika og har god erfaring med forvaltning av virkemidler for høyere utdannings-samarbeid med landene. Informasjon om landene og aktuelle virkemidler ligger på SIUs landsider. SIU har også etablert samarbeid med aktører i

enkelte av landene. SIU eier og drifter også nasjonale nettstedet rettet mot internasjonale og norske studenter (studyinnorway.no og studier.i.utlandet.no).

Norges forskningsråd er et nasjonalt organ med ansvar for å fremme grunnleggende og anvendt forskning og innovasjon, inkludert fremme av internasjonalt forskningssamarbeid. Forskningsrådet har inngått flere avtaler med partnere i Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika, og forvalter en rekke programmer og ordninger som på ulike måter fremmer forskningssamarbeid med disse landene. Et hovedgrep i Forskningsrådets internasjonale strategi (2010-2020) er at alle egne satsinger – programmer, de frie arenaene, særskilte satsinger, institusjonsrettede tiltak og andre former for støtte – skal ha konkrete mål og planer for internasjonalt samarbeid. Dette er et viktig grep for å fremme økt internasjonalisering av norsk forskning, inkludert et mer strategisk samarbeid med de seks landene.

Samtidig forutsetter gjennomslag for samarbeidsprosjekter i nasjonale (og internasjonale) konkurransearenaer at det allerede er utviklet kontaktflater og samarbeidsrelasjoner av et visst omfang mellom institusjoner i Norge og aktuelle samarbeidsland. For de seks landene er det derfor fortsatt behov for dedikerte virkemidler for å fremme samarbeid av høy kvalitet på strategisk viktige områder. Forskningsrådet har utviklet veikart som identifiserer temaer med særlig potensiale for samarbeid med hvert av de seks landene.

Innovasjon Norge har etablert kontorer i alle de seks landene for å bistå norske bedrifter som satser internasjonalt. Innovasjon Norges uteapparat spiller blant annet en viktig rolle når det gjelder koblinger mellom norsk næringsliv og relevante kunnskapsmiljøer. Noen steder, inkludert i India, Japan og Brasil, har Innovasjon Norge etablert egne utsendinger på forsknings- og teknologiområdet i samarbeid med Forskningsrådet. En tilsvarende stilling for Sør-Afrika ble utlyst høsten 2015. I Japan er denne ordningen nylig utvidet til å omfatte også høyere utdanning, som et samarbeid med SIU, for å styrke koblingen mellom høyere utdannings-, forsknings- og næringslivssamarbeid.

Innovasjon Norge er i tillegg en sentral aktør i Team Norway, etablert for å fremme informasjonsutveksling, samordning og koordinert innsats og initiativer mellom ulike private og offentlige næringslivsaktører. Dette er også en relevant arena for videreutvikling av samarbeid mellom kunnskapsmiljøer og arbeids- og næringsliv i de

seks landene, med vekt på gode koblinger mellom høyere utdanning, forskning og næringsliv.

Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) gir støtte til høyere utdanning i utlandet. Norge har gode utdanningsstøtteordninger for utdanning i utlandet, som utgjør det viktigste virkemiddelet for utgående studentmobilitet. Det gis støtte til både gradstudier og delstudier.

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er nasjonalt kompetansesenter for høyere utdanning og fagskoleutdanning, og har blant annet ansvar for å godkjenne høyere utdanning tatt i utlandet. NOKUT formidler også informasjon om det norske utdannings-systemet til utenlandske institusjoner. NOKUT har mye kunnskap om andre lands utdanningsystemer og kan blant annet bistå norske institusjoner når det gjelder nivåplassering og akkrediteringsstatus for utdannings- og forskningssamarbeid. Dette er svært aktuelle temaer for kunnskapssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika.

Departementene. Det er inngått flere bilaterale avtaler og intensjonsavtaler med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika på myndighetsnivå med sikte på et styrket

samarbeid innen høyere utdanning og/eller forskning. Avtalene må forstås som virkemidler for å fremme faglig samarbeid med relevante miljøer i strategisk viktige land. I flere land er denne type avtaler en forutsetning for institusjonelt samarbeid med partnere i andre land. I noen land utløser slike avtaler dessuten midler til samarbeid på institusjonsnivå. De åpner også for myndighetsdialog om videreutvikling av samarbeidet, og følges normalt opp gjennom egne arbeidsgrupper hvor relevante aktører i Norge og samarbeidslandet deltar.

Utenriktjenesten. Norges ambassader og konsulater spiller en viktig rolle i oppfølgingen av avtalene og samarbeid for øvrig, og bistår med praktisk tilrettelegging både for institusjoner og myndigheter. Norske kunnskapsmiljøer har fortsatt særlige behov for å videreutvikle sine kontaktnett i de seks landene. Utenriksstasjonene fungerer som viktige døråpnere ved å skape arenaer for faglig kontakt og nettverksbygging, følge opp dialog med relevante partnere og profilere Norge som en attraktiv kunnskapsnasjon. Ved Norges ambassader i Kina og Russland er det etablert egne spesialutsendinger på høyere utdannings- og/eller forsknings- og teknologiområdet.

Grunnlagsdokumenter

Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024.*

Meld. St.35 (2014-2015) *Sammen om jobben. Næringsutvikling innen utviklingssamarbeidet.*

Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter.*

Meld. St. 7 (2011-2012) *Nordområdene. Visjon og virkemidler.*

St.meld. nr. 14 (2008-2009) *Internasjonalisering av utdanning.*

Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU (Horisont 2020 og ERA). Kunnskapsdepartementet, 2014.

Muligheter i mangfold. Strategi for samarbeid mellom Norge og India. Utenriksdepartementet, 2009.

Nye perspektiver på et tradisjonsrikt forhold. Regjeringens strategi for samarbeid med Brasil. Utenriksdepartementet, 2010.

Internasjonalt samarbeid. Forskningsrådet strategi 2010-2020. Forskningsrådet, 2011.

Norge- Russland. Forskning og samarbeid i nordområdene. Forskningsrådet, 2012.

Veikart for bilateralt forskningssamarbeid med prioriterte samarbeidsland. Forskningsrådet, 2014.

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet
Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000

Omslagsfoto: Colourbox
Design og ombrekking: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
10/2015 – opplag 400

